

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskaps- og integreringsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref 20/3600 - SOLI

Dato 7. september 2020

Dokument 8:132 S (2019-2020) om tiltak mot sosial kontroll

1. INNLEDNING

Jeg viser til brev fra kommunal- og forvaltningskomiteen av 30. juni 2020 adressert statsråd Guri Melby. Kommunal- og forvaltningskomiteen ber om departementets uttalelse i forbindelse med behandlingen av representantforslag 132 S (2019-2020) fra stortingsrepresentantene Siri Gåsemyr Staalesen, Kari Henriksen, Torstein Tvedt Solberg, Masud Gharakhani, Eirik Sivertsen og Stein Erik Lauvås om tiltak mot sosial kontroll. Jeg takker forslagsstillerne for deres engasjement på dette viktige politikkområdet.

2. REGJERINGENS POLITIKK

Det er nedfelt i Granavolden-plattformen at negativ sosial kontroll er et alvorlig samfunnsproblem som må bekjempes. Det er initiert 77 tiltak gjennom *Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020)*, ytterligere forebyggende tiltak, anmodninger fra Stortinget og regjeringens integreringsstrategi *Integrering gjennom kunnskap 2019-2022*. Syv departement er involvert. Per 31.12. 2019 var 35 tiltak ferdigstilt, 41 pågående og et tiltak ikke igangsatt.

Negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap kan være barrierer for integrering. Dette er pågående utfordringer og vi må sikre den enkeltes rett til å ta egne valg om utdanning, ekteskap og arbeid, og tilgang på kompetente hjelpetjenester. Regjeringen besluttet derfor i februar 2020 å følge opp arbeidet med en ny handlingsplan om Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, hvor arbeid mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse inngår. I neste planperiode blir det viktig å vektlegge virkemidler som fremmer likestilling, økt deltakelse i samfunnet og retten til å ta egne valg, og å adressere

transnasjonale utfordringer. Jeg vil vurdere om enkelte tiltak kan utarbeides og samordnes på nordisk nivå.

Utvikling av en ny handlingsplan skal være kunnskapsbasert, og regjeringen har derfor finansiert flere forskningsrapporter gjennom Forskningsprogram om vold i nære relasjoner i regi av NOVA og NKVTS i perioden 2017-2019, samt Fafos rapport "Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll" (2019), Oslo Economis rapport "Kommunenes erfaringer med barn og unge som etterlates i utlandet mot sin vilje" (2019), NIBRs rapport "Mange vil hjelpe, men hjelper det. En gjennomgang av hjelpetjenester for personer utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse" (2020). I tillegg har regjeringen nedsatt et ekspertutvalg om unge som etterlates i utlandet mot sin vilje, og rapporten "Det var ikke bare ferie" ble lansert i mai. Kunnskapsdepartementet har også samarbeidet med Nordisk Ministerråd om gjennomføring av kartleggingen "Strategier og initiativer til forebygging av negativ sosial kontroll og æresrelateret vold i de nordiske lande" (2020). Anbefalingene blir gjennomgått i forbindelse med utvikling av tiltak til ny handlingsplan.

3. VURDERING

3.1 Utfordringsbildet

Jeg deler i stor grad det utfordringsbildet som forslagsstillerne skisserer, og viser i den forbindelse til regjeringens omtale av negativ sosial kontroll i regjeringsplattformen:

«Noen jenter og gutter vokser opp i Norge uten frihet til selv å bestemme over sitt eget liv, sin egen kropp eller hvem de skal gifte seg. Barn blir også sendt, mot sin vilje, på skoler i utlandet hvor de utsettes for vold og overgrep. Negativ sosial kontroll er et alvorlig samfunnsproblem som må bekjempes, og regjeringen vil legge bedre til rette for at hver enkelt får frihet til å bestemme hvordan de vil leve livet sitt. Arbeidet krever klare tiltak, bred tilnærming og arbeid på tvers av landegrenser.»

Jeg merker meg at forslagsstillerne legger til grunn at utfordringene knyttet til sosial kontroll er økende med henvisning til antall nye saker til minoritetsrådgivere og integreringsrådgivere i 2019. Jeg deler deres bekymring, og viser også til Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll som i 2019 jobbet med 669 saker, som er det høyeste antallet saker teamet har hatt noen gang. Ifølge teamet selv henger økningen sammen med at Kompetanseteamet blir mer kjent og brukt av hjelpeapparatet, at hjelpeapparatet i større grad har kompetanse til å avdekke saker enn tidligere, og sist, men ikke minst, at hjelpeapparatet har blitt styrket. Blant annet har styrkingen av minoritetsrådgiverordningen i 2018 og 2019 bidratt til langt flere saker fra skolene. Likevel antas det å være store mørketall. Ikke alle saker avdekkes og for noen er det fortsatt en høy terskel for å be om hjelp. En viktig prioritering for regjeringen framover vil være å gjøre viktige hjelpetilak enda mer kjent, ytterligere styrke kompetansen i tjenestene og senke terskelen for at utsatte ber om hjelp.

3.2 Tiltakene

Forslagsstillerne presenterer 15 tiltak for å bekjempe negativ sosial kontroll, under overskriftene "hjelp- og tiltaksapparatet" og "etterlatte barn i utlandet". I det følgende vil jeg gå nærmere inn på hvert av forslagene:

1. *«Stortinget ber regjeringen sikre tilbud om kompetanseheving som gir grunnleggende kunnskap om sosial kontroll for lærere og rådgivere fra barneskole til videregående skole, samt retningslinjer for hvordan skolene skal jobbe systematisk med denne problematikken.»*

Det er presisert i rammeplanen for alle lærerutdanninger at studentene ved endt utdanning skal ha kunnskap om vold og overgrep mot barn og unge, og ferdigheter til å sette i verk tiltak, eventuelt i samråd med andre faglige instanser.

Det tilbys utdanning innenfor rådgiving ved blant annet NTNU og Oslo Met. Negativ sosial kontroll er ikke nevnt eksplisitt i studieplanen, men den tar opp temaer som hvordan veilede utsatte og sårbare personer til å takle utfordringer og mestre livet.

Negativ sosial kontroll er omtalt i Utdanningsdirektoratets veileder "Barn som ikke møter på skolen – for skoler og skoleeiere". Veilederen inneholder blant annet støttemateriell til oppfølgingssamtaler hvis man er bekymret for om eleven skal flytte til utlandet uten sine foreldre, bli etterlatt i utlandet, eller flytte utenlands mot sin vilje. Veilederen omtaler også hva slags plikter ansatte i skolen i slike tilfeller, og den gir informasjon om hvem lærere kan kontakte dersom de er usikre på hvordan de skal vurdere risikoen og alvorlighetsgraden i en sak, eller hvordan de skal gå frem.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har til sammen 49 minoritetsrådgivere på utvalgte skoler i alle landets fylker og i et sentralt basert fagteam. IMDi's fagteam er en nyopprettet veiledningstjeneste for ansatte på skoler som ikke har minoritetsrådgiver, i flykningstjenester, NAV, voksenopplæringsinstitusjoner og andre hjelpetjenester. Kompetanseheving er en viktig del av minoritetsrådgiveres mandat. Fagteamet samarbeider med skoleeiere og andre relevante sektormyndigheter og aktører, inkl. minoritetsrådgivere på skoler, om kartlegging og gjennomføring av kompetansehevingstiltak.

2. *«Stortinget ber regjeringen senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2021 komme tilbake til Stortinget med en plan for opptrapping av antall minoritetsrådgivere, slik at elever på videregående skole kan søke råd hos denne tjenesten uavhengig av hvilken skole de går på. Stortinget ber regjeringen også vurdere om det bør tilsettes egne minoritetsrådgivere ved enkelte ungdomsskoler.»*

Antall minoritetsrådgivere har blitt tilnærmet doblet siden 2018, fra 26 til 49 rådgivere på utvalgte skoler i alle landets fylker. I tillegg har IMDi fått i oppgave å etablere et sentralt basert fagteam som skal veilede ansatte på skoler som ikke har

minoritetsrådgiver, i flykningstjenester, NAV, voksenopplæringsinstitusjoner og andre hjelpetjenester. Kompetanseheving er også en viktig del av minoritetsrådgiveres mandat. Fagteamet samarbeider med skoleeiere og andre relevante sektormyndigheter og aktører, inkl. minortietsrådgivere på skoler, om kartlegging og gjennomføring av kompetansehevingstiltak. Oppdaterte mandat for hhv minoritetsrådgivere på skoler og i det sentralt baserte fagteamet ble i juni 2020 publisert på imdi.no: <https://www.imdi.no/om-imdi/aktuelt-na/tiltak-for-a-styrke-retten-til-a-leve-et-fritt-liv/>

Ytterligere videreutvikling av ordningen vil sees i sammenheng med ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021-2024.

3. *«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for opptrapping av det sosialfaglige arbeidet rettet mot familier som er berørt av sosial kontrollproblematikk, herunder involvering av sivilorganisasjoner med tverr-/flerkulturell kompetanse og oppretting av lavterskeltilbud med familierådgivning.»*

Kulturforståelse, minoritetskompetanse og kunnskap om vold og overgrep er presisert i nye retningslinjer for de sosialfaglige utdanningene. Retningslinjene skal tas i bruk fra høsten 2020. Det er etablert egne etter- og videreutdanningstilbud for ansatte i barnevernet om arbeid med barn og familier med minoritetsbakgrunn. Disse skal bidra til å øke kunnskapen i barnevernet om kulturelle forskjeller knyttet til normer, oppdragelse og barnesyn.

Enkeltpersoner og familier som berøres av negativ kontrollproblematikk kan søke hjelp ved de statlige og kirkelige familievernkontorene. Familieverntjenesten skal hjelpe familier når de har relasjonelle vansker og utfordringer. Tjenesten er et gratis lavterskeltilbud, og er tilgjengelig i hele landet. Familievernet tilbyr i dag samtaler med utgangspunkt i de problemer og livshendelser det søkes hjelp for. Det er for øvrig en rekke organisasjoner/frivillighet som støttes økonomisk av statlige myndigheter i sitt arbeid med utfordringer knyttet til negativ sosial kontroll.

Foreldreveiledningsprogrammet International Child Development program (ICDP) er et tilbud til foreldre som er bekymret for ungdommene sine og til nyankomne innvandrere. I 2020 vil det bli laget rutiner for samarbeid mellom familievernet og de kommunale tjenestene om ICDP.

I Prop. 89 L (2019-2020) Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven) er kurs i foreldreveiledning foreslått som et standardelement i introduksjonsprogrammet. Loven behandles i Stortinget den 13. oktober 2020.

4. *«Stortinget ber regjeringen sørge for at alle kommuner skal ha ett felles koordineringspunkt for de ulike hjelpetiltakene mot sosial kontroll, der alle som ønsker hjelp eller veiledning, kan henvende seg.»*

Det tverretatlige fagteamet Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll er en nasjonal råd- og veiledningstjeneste for ansatte i førstelinjetjenestene. Utsatte personer kan også ta direkte kontakt. De fem regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) i Tromsø, Trondheim, Bergen, Oslo og Kristiansand har bla. som oppgave å veilede og spre kunnskap og kompetanse til ulike hjelpetjenester. Videre etablerte IMDi i 2020 et sentralt basert fagteam, som er en veiledningstjeneste for ansatte på skoler som ikke har minoritetsrådgiver, i flykningtjenester, NAV, voksenopplæringsinstitusjoner og andre hjelpetjenester. Fagteamet samarbeider med skoleeiere og andre relevante sektormyndigheter og aktører, inkl. minoritetsrådgivere på skoler, om kartlegging og gjennomføring av kompetansehevingstiltak.

By- og regionforskningsinstituttet NIBRs rapport "Mange vil hjelpe, men hjelper det? En gjennomgang av hjelpetjenester for personer utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse" ble lansert i juni 2020, og har bla. anbefalinger om å sørge for tverrfaglig samarbeid og samordning omkring enkeltbrukere. Anbefalingene blir vurdert i forbindelse med utviklingen av ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021-2024, som nå pågår.

5. *«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å utvide bestemmelsene om avverging av kjønnslemlestelse i straffeloven § 284 til å omfatte tvangsekteskap og disiplinerende tiltak mot barn i strid med norsk lov.»*

I Prop. 66 L (2019-2020) om endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, utenomrettslige tvangsekteskap, diskrimineringsvern, skyting mot politiet mv.) foreslås endringer i avvergingsplikten. Det foreslås at terrorhandlinger og terrorforbund, alvorlig miljøkriminalitet, tvangsekteskap, grov menneskehandel og grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år skal omfattes av avvergingsplikten.

Det foreslås også å utvide avvergingsplikten for kjønnslemlestelse slik at den gjelder for alle, og ikke bare for enkelte yrkesgrupper. Dette er et tiltak i kampen mot kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll. Saken er til behandling i justiskomiteen.

6. *«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendring eller i forskrifts form presisere at negativ sosial kontroll også kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4, og avvergingsplikten, jf. straffeloven § 196.»*

Meldeplikten til barneverntjenesten vil bli omtalt i den kommende lovproposisjonen med forslag til ny barnevernslov. Det følger ellers av dagens barnevernsloven § 6-4 at offentlige myndigheter av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, skal gi opplysninger til kommunens barnevernstjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger alvorlig omsorgssvikt. Negativ sosial kontroll kan være en

form for omsorgssvikt eller mishandling som utløser plikt til å melde fra til den kommunale barneverntjenesten.

Det legges til grunn at gjeldende regler om undersøkelser i barnevernet er dekkende. Det vil ikke være hensiktsmessig med en særregel om at alle saker der det er mistanke om negativ sosial kontroll skal undersøkes av barnevernet. Det må vurderes konkret ut fra forholdene i den enkelte sak, men vilkårene for å åpne undersøkelse vil kunne være oppfylt der det foreligger mistanke om negativ sosial kontroll.

Barnevernstjenesten har rett og plikt til å undersøke barnets omsorgssituasjon når det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter barnevernsloven. Dersom barnevernstjenesten mottar en melding om at en ungdom er utsatt for negativ sosial kontroll, skal den åpne undersøkelsessak og gjennomføre de undersøkelser som er nødvendig for å avklare bekymringen. Dette gjelder med mindre barnevernstjenesten finner at bekymringsmeldingen er klart ubegrunnet. Ved fare for at et barn kan bli vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernstjenestens leder umiddelbart fatte et midlertidig akuttvedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet.

Det er barnevernstjenesten som ut fra de konkrete forholdene i saken må vurdere om det er grunn til å anbefale omsorgsovertakelse. Vilkårene for å overta den daglige omsorgen er imidlertid strenge, og i mange tilfeller vil mindre inngripende tiltak være tilstrekkelige.

Det pågår forøvrig arbeid med å gjennomføre en juridisk utredning av begrepet negativ sosial kontroll, for å vurdere hvordan begrepet brukes og forstås i en rettslig kontekst. Utredningen vil følges opp i sammenheng med ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021-2024.

7. *«Stortinget ber regjeringen innføre retningslinjer som sikrer at ressursteam kobles raskt inn når barn har udokumentert fravær fra skolen, for å sikre barnets rett til utdanning.»*

Det er kommunen som skal oppfylle barns rett til offentlig grunnskoleopplæring, og kommunen har derfor et oppfølgingsansvar dersom en elev ikke møter på skolen. Dette gjelder både elever som ikke møter til skolestart, elever som har fravær uten at det er meldt fra om sykefravær eller det er innvilget permisjon, og elever som har fravær av lengre varighet enn det er innvilget permisjon for. Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en veileder for skoler som opplever at barn ikke møter på skolen. Hensikten med veilederen er å bidra til at kommunene behandler slike saker mest mulig likt, og å sikre at barn i opplæringspliktig alder får oppfylt sin rett og plikt til grunnskoleopplæring. Direktoratet har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet sett på hvordan en tydeligere oppfølgingsplikt for skolene mot fravær i grunnskolen kan utformes. Opplæringslovutvalget foreslo i NOU 2019: 23 også en eksplisitt plikt til å

følge opp elever med høyt fravær. NOU-en har vært på høring, og forslaget behandles nå av Kunnskapsdepartementet.

Direktoratet vil snart publisere en oppdatert veileder om oppfølging av fravær i grunnskolen. Alle ansatte i skolen har plikt til å være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten, og å melde fra til barneverntjenesten dersom de har grunn til å tro at barnet blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Dette følger av opplæringsloven § 15-3.

8. *«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om en ny ordning for forhåndsgodkjenning av skolegang på grunnskole i utlandet for å sikre barnet tilgang på tilstrekkelig undervisningskvalitet.»*

Barn i opplæringspliktig alder (i hovedsak fra 6 til 16 år) har plikt til grunnskoleopplæring og rett til en offentlig grunnskoleopplæring (opplæringsloven § 2-1). Plikten til grunnskoleopplæring begynner når barnet har oppholdt seg i Norge i tre måneder, og faller tilsvarende bort dersom et opphold utenfor landet varer i mer enn tre måneder. Dersom barnet ikke har plikt til grunnskoleopplæring etter opplæringsloven og deltar i skoletilbud i utlandet, reguleres ikke dette av norske utdanningsmyndigheter.

9. *«Stortinget ber regjeringen utvide oppfølgingstjenestens mandat til å kartlegge og melde fra ved mistanke om tvangsplassering i utlandet.»*

Oppgaven til oppfølgingstjenesten er å følge opp de som har droppet ut av videregående, og den kan også jobbe forebyggende med å hindre frafall. De skal ha oversikt over hvem som ikke er i videregående og skal koordinere tiltak. Oppfølgingstjenesten samarbeider med fylkeskommunale, kommunale og statlige instanser som også har ansvar for ungdom. Opplysningsplikt til barnevernet jf. barnevernloven § 6-4 gjelder også for ansatte i oppfølgingstjenesten, det samme gjelder avvergingsplikten jf. straffeloven § 254-256 og 261.

10. *«Stortinget ber regjeringen utarbeide en veileder om opplysnings- og avvergingsplikten og unntaksreglene fra taushetsplikten for å styrke samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot sosial kontroll og vold i nære relasjoner. I denne forbindelse må det gjennomføres en bred opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten for å gjøre alle som arbeider med barn, og befolkningen ellers, godt kjent med dette.»*

Det er laget en digital informasjons- og veiledningsside om hvem avvergingsplikten gjelder for og hva den innebærer på <https://plikt.no/>. Forslag til videreutvikling av rutiner, veiledere og implementering av disse vil tas inn i pågående arbeid med ny plan "Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold" for 2021-2024.

11. «Stortinget ber regjeringen innføre rutiner for rapportering der aktuelle etater som skoler, barnehager, barnevernet, kommuner, fylkeskommuner, Nav m.fl. går sammen om å utarbeide konkrete oversikter over barn som er etterlatt i familiens opprinnelsesland, slik at ambassadene kan undersøke situasjonen til de norske barna som er i de landene de har ansvar for.»

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har utarbeidet tverretatlige retningslinjer om barn som står i fare for eller har blitt etterlatt i utlandet. Dette i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, Helsedirektoratet, Politidirektoratet, Utlendingsdirektoratet, Kunnskapsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet. Rutinene ble oppdatert i 2020 og er publisert på https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/etterlatte_barn/. I tillegg er retningslinjer om samme tema, men for personer over 18 år, ferdigstilt og skal publiseres av Bufdir.

Norske myndigheter kan i begrenset grad yte bistand til barn når de er etterlatt i utlandet. De tverretatlige retningslinjene gjennomgår hvilken bistand som kan ytes når barnet befinner seg i utlandet og er etterlatt. Det er nasjonale myndigheter i hvert enkelt land som må undersøke situasjonen for barn som befinner seg i landet, også barn som er borgere av andre land. Norske myndigheter må samarbeide med nasjonale myndigheter i andre land i denne type saker. Utenrikstjenesten må forholde seg til folkerettslige rammer og vertslandets regelverk og kan ikke bistå i strid med dette.

Å utarbeide konkrete oversikter reiser en rekke kompliserte problemstillinger knyttet til taushetsplikt og personvern. Spørsmålet må eventuelt utredes nærmere.

12. «Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i lovverket som sikrer at myndighetene bedre kan følge opp og hjelpe barn som er etterlatt i utlandet, uansett hvilket land barnet oppholder seg i.»

Fra 1. juli 2016 sluttet Norge seg til Haagkonvensjonen 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn. Konvensjonen legger til rette for samarbeid mellom konvensjonsstater om beskyttelsestiltak for barn, når barn har tilknytning til flere land. Haagkonvensjonen kan bidra til at flere saker løses til barnets beste. Bufdir er sentralmyndighet for konvensjonen.

Etter Haagkonvensjonen 1996 er det den stat der barnet har sitt vanlige bosted som kan treffe beskyttelsestiltak for barn. Barnets oppholdsstat kan likevel treffe beskyttelsestiltak i hastesituasjoner og midlertidige beskyttelsestiltak. I forbindelse med Norges tilslutning til Haagkonvensjonen 1996 ble det gjort endringer barnevernslovens virkeområde, jf. § 1-2, for å sikre at loven ble i bedre samsvar med konvensjonen. For barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i en

annen stat, kan det kun treffes vedtak om omsorgsovertakelse og langvarig plassering på institusjon, jf § 1-2 annet ledd. Det er imidlertid presisert i forarbeidene at barnevernstjenesten må gjennomgå bekymringsmeldinger og undersøke saker på vanlig måte når barn oppholder seg i utlandet.

Etter dagens lov har ikke barnevernstjenesten plikt til å tilby hjelpetiltak til barn i andre stater eller til foreldre, selv om foreldrene oppholder seg i Norge. Barne- og familiedepartementet har imidlertid ved flere anledninger understreket at kommunen kan og bør tilby foreldre hjelpetiltak når barn med vanlig bosted i Norge oppholder seg i en annen stat og har særlig behov for hjelp, for eksempel når barn står i fare for å bli utsatt for tvang eller negativ sosial kontroll. Barne- og familiedepartementet har vurdert om barneverntjenesten bør ha flere virkemidler for å hjelpe barn som oppholder seg i utlandet. I høringsnotatet til ny barnevernslov ble det foreslått å innføre en plikt for barneverntjenesten til å tilby foreldre hjelpetiltak når et barn med vanlig bosted i Norge oppholder seg i utlandet og har særlig behov for hjelp. En forutsetning er at foreldrene oppholder seg i Norge og tiltaket må kunne iverksettes i Norge. Hjelpetiltak rettet mot foreldrene anses som et egnet hjelpetiltak ut fra barnets behov. Bestemmelsen vil være særlig aktuell når et barn er sendt ut av landet mot sin vilje og utsettes for tvang eller negativ sosial kontroll, men den er ikke begrenset til disse tilfellene. Bestemmelsen vil gjelde uavhengig av hvilket land barnet oppholder seg i. Barne- og familiedepartementet arbeider nå med å følge opp høringen, og skal etter planen legge frem en proposisjon med forslag til ny barnevernslov våren 2021.

13. *«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til utvikling av en treffsikker metodikk og koordinering mellom offentlige myndigheter i internasjonale saker som gjelder barn som blir etterlatt i utlandet, for å sikre at det jobbes tverretattlig og integrert med disse sakene.»*

Regjeringen nedsatte i februar 2019 en ekspertgruppe for å få råd om hvordan forebygge at barn og unge blir etterlatt i utlandet uten at de ønsker det. Rapporten "Det var ikke bare ferie" forelå i mai 2020 med 45 anbefalinger, inkl. å opprette en nasjonal operativ og koordinerende funksjon i utenlandssaker. Forslagene blir vurdert i sammenheng med utvikling ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021-2024.

14. *«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer som sikrer at foreldre som systematisk og bevisst hindrer sine barn pliktig skolegang, sanksjoneres økonomisk gjennom dagbøter og trekk i barnetrygden for hele perioden de har udokumentert skolefravær for sitt barn.»*

Arbeids- og velferdsdirektoratet har opplyst om muligheten for stans i barnetrygden, at saksbehandlingssystemet ikke behandler hvert barn individuelt, og at årsak til stans i barnetrygden ikke blir ført. Dersom ett av barna som en forelder mottar barnetrygd for flytter til utlandet, registreres dette ikke som et vedtak om opphør/stans

av barnetrygd, men som et vedtak om reduksjon av barnetrygden. Det er kun når barnetrygden opphører for alle barna som en forelder får barnetrygd for, at resultatkode "opphør" blir benyttet. Stans av barnetrygd som sanksjon reiser en rekke kompliserte problemstillinger av prinsipiell og praktisk karakter. Spørsmålet må eventuelt utredes nærmere.

15. «Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å utvikle et program for å ivareta barn og ungdom som har vært etterlatt i utlandet, også etter retur til Norge, slik at de får nødvendig hjelp til å komme i gang med en ny start.»

Regjeringen nedsatte i februar 2019 en ekspertgruppe for å få råd om hvordan forebygge at barn og unge blir etterlatt i utlandet uten at de ønsker det. Rapporten "Det var ikke bare ferie" forelå i mai 2020 med 45 anbefalinger, inkl. oppfølging av unge over 18 år etter retur. Forslagene blir vurdert i sammenheng med utvikling ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021-2024.

Med hilsen

Guri Melby

Kopi

Barne- og familiedepartementet
Justis- og beredskapsdepartementet
Utenriksdepartementet

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskaps- og integreringsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

20/3600-

20. november 2020

**Spørsmål til statsråd Guri Melbys svarbrev av 7. september 2020 -
Dok. 8: 132 S (2019-2020)**

Jeg viser til e-post sendt 12. november 2020 med spørsmål til mitt svarbrev til kommunal- og forvaltningskomiteen angående Dokument 8: 132 S (2019 2020), forslag nr. 14. Det bes om en grundigere gjennomgang av gjeldende bestemmelser i barnetrygdloven og opplæringsloven, og i hvilken grad de kan benyttes i tilfeller der barn holdes i utlandet og holdes vekk fra pliktig opplæring. Redegjørelsen nedenfor for gjeldende lovbestemmelser i barnetrygdloven er innhentet fra Barne- og familiedepartementet.

Videre etterspørres status i arbeidet med tre anmodningsvedtak på området negativ sosial kontroll og æresvold, vedtak 785 og 788, 29. mai 2018, og vedtak 497, 14. april 2020.

Gjeldende lovbestemmelser i barnetrygdloven og opplæringsloven med betydning for tilfeller der barn holdes i utlandet mot sin vilje

Alle barn i Norge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Det er foreldrene eller andre som har omsorg for barnet som har hovedansvaret for å påse at barnet får den grunnskoleopplæringen den har rett og plikt til. Kommunen har ansvar for at alle barn som er bosatt i kommunen får oppfylt retten til offentlig grunnskoleopplæring. Hvis en elev er borte fra den pliktige opplæringen og foreldrene eller andre som har omsorgen for barnet har skyld i fraværet, kan foreldrene eller de som har omsorg for barnet, på visse vilkår, straffes med bøter. Dette følger av opplæringsloven § 2-1.

Barnetrygdloven gir rett til barnetrygd for barn som er bosatt i Norge. Opprinnelig kunne barnet ha utenlandsopphold på inntil tolv måneder uten at barnetrygden falt bort. Bestemmelsen ble strammet inn i 2007 og i 2016. Nå faller barnetrygden bort ved midlertidig fravær fra Norge som varer mer enn tre måneder.

Retten til barnetrygd er altså knyttet til om barnet oppholder seg i Norge eller ikke. NAV vurderer ikke om barnet har lovlig eller ulovlig fravær fra skolen under utenlandsoppholdet.

Innstrammingene i 2007 og 2016 var begrunnet i integreringshensyn og i bekymring for at lange utenlandsopphold kan være uheldig for utdanningsløpet i Norge. I 2007 ble det dessuten innført en plikt for skoler til å melde fra til NAV når elever har fravær som kan skyldes utenlandsopphold. Skolene må melde fra ved utenlandsopphold som overstiger tre-fire uker. Skolene kan ikke pålegges ansvar for å holde oversikt over hvor elevene befinner seg i lovlige ferier eller når det er gitt lovlig permisjon. Det vil derfor være når elever har fravær utenom de ordinære feriene eller når det er gitt lovlig permisjon, og eventuelt i tilknytning til slik ferie eller permisjon, at skolen skal melde fra hvis fraværet kan skyldes utenlandsopphold. Når NAV får en melding om mulig utenlandsopphold fra skolen, kan etaten vurdere om retten til barnetrygd er i behold. Hvis barnetrygden stanses i slike tilfeller, er det fordi barnet ikke fyller kravet til opphold i Norge, ikke fordi barnet eventuelt har ulovlig fravær fra skolen. Stans/reduksjon av barnetrygd kan altså i dag ikke brukes som sanksjon i tilfeller der elever har ulovlig fravær fra skolen.

Bruk av barnetrygden som sanksjon vil være en prinsipiell endring som må utredes nærmere og som krever lovendring. Blant annet må man vurdere hvilke tilfeller som skal omfattes og hva vilkårene for stans skal være. Det må også blant annet tas stilling til hvem som skal avgjøre når vilkåret "foreldre som systematisk og bevisst hindrer sine barn pliktig skolegang" er oppfylt. En slik vurdering kan vanskelig legges til NAV.

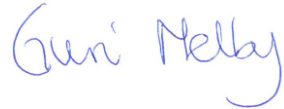
Status for oppfølging av vedtak 785 og 788, 29. mai 2018, og vedtak 497, 14. april 2020

Kunnskapsdepartementet har ansvar for oppfølging av vedtak 785, 29. mai 2018, og vedtak 497, 14. april 2020. Vedtakene er under behandling, og departementet har regedgjort for oppfølging av vedtakene i Prop. 1 S (2020-2021). Oslo Economics har på oppdrag fra departementet gjennomført en kartlegging av kommunenes kjennskap til saker om barn som er etterlatt i utlandet mot sin vilje, som en del av regjeringens oppfølging av særskilte tiltak for å hindre at barn blir etterlatt i utlandet, og regjeringens integreringsstrategi (2019–2022). Rapporten ble publisert i januar 2019. I begynnelsen av 2019 satte regjeringen ned en ekspertgruppe for å få råd om hvordan man kan forebygge at barn og ung blir etterlatt i utlandet uten at de ønsker det. Rapporten «Det var ikke bare ferie» kom i mai 2020 med 45 anbefalinger som blir vurdert i forbindelse med utarbeidelse av ny handlingsplan om frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021–24. Vedtak 785 og 497 følges opp i forbindelse med dette.

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for oppfølging av vedtak 788, 29. mai 2018. Vedtaket er under behandling, og det er regedgjort for oppfølging av vedtaket i Justis- og beredskapsdepartementets Prop. 1 S (2020-2021). Regjeringen satt i februar 2019 ned en ekspertgruppe for å gi råd om hvordan man kan forebygge at barn og unge blir etterlatt i utlandet mot sin vilje. Ekspertgruppen overleverte rapporten i mars 2020. Ekspertgruppen anbefaler at det settes ned et eksternt juridisk utvalg som skal gå gjennom det samlede

regelverket på feltet. Rapporten peker blant annet på ulike strafferettslige problemstillinger som kan inngå i en slik ekstern juridisk utredning. Justis- og beredskapsdepartementet vil i samråd med andre berørte departementer vurdere hvordan anbefalingene i rapporten skal følges opp.

Med hilsen

Guri Melby